

ВИШКОВО

Реформатська церква

VISK – *Reformatus templom*
VYSHKOVE – *The Calvinist Church*
WYSCHKOWO – *Reformierte Kirche*

ЗАКАРПАТСЬКОЮ ШЛЯХАМИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЦЕРКОВ

ВИШКОВО Реформатська церква

Тематичний маршрут під назвою «Шляхами середньовічних церков» був створений з метою докладного ознайомлення зацікавлених з цією винятковою клерикальною та культурною спадщиною Карпатського басейну. Цей тематичний шлях покликаний на представлення церковної спадщини середньовіччя колись єдиного історичного регіону – Північно-східної Угорщини, Закарпаття, а також північної частини Парціуму. Найвнший шлях територіально охоплює область Сабольч-Сатмар-Берег в Угорщині, повіт Сату-Маре у Румунії і Закарпатську область України, в якому переплітаються спільні історичні корені.

Середньовічні церкви Закарпаття являють собою східну межу західного християнства, тут завершується готика і починається край дерев'яних церков та ортодоксія. Бурхлива історія Закарпатського краю відображає також і бурхливе минуле церков. Багато з них було спустошено за часів татарської навали, з прориванням реформації вони одна за одною опинилися у володінні протестантів, значна кількість з них згоріла на кострі визвольної боротьби нової ери, а за радянські часи більшість домів Господніх стали музеями атеїзму. На сьогодні часи та історія утихомирились, і церковна спадщина стала туристичним видовищем. Область Сабольч-Сатмар-Берег є одним із найбагатших на середньовічні церкви краєм Угорщини, тут залишилася така багата ланка церков середніх віків, яка у своєму порозумінні являється унікальною. Церкви малих розмірів Сатмарського та Березького країв, зі зведеними біля них дерев'яними дзвіницями, збереженими до нас середньовічними фресками, розмальованими хорами, орнаментальними кесонними стелями та різьбленими амвонами, відтворюють винятковий настрій середньовічної церковної спадщини. Більша частина середньовічних церков Альфельдського краю стала жертвою татарського нашествия. Однак цей, окутаний водами, край не допускав до себе ворожечє військо, чужу культуру. Таким чином він міг зберегти в своїй незрівнянній помпезності та красі ці маленькі середньовічні церкви, які безсумнівно є родзинками цього краю.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepekoritemplomokutja>

А középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné mélyrehatóan megismertetni az érdeklődőket. Ez a tematikus útvonal hivatott bemutatni a valaha egy történelmi régiót alkotó, Északkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Partium északi részének középkori egyházi örökségét. Az útvonal területileg a magyarországi Szabolcs-Szatmár-Bereg, a romániai Szatmár és az ukrajnai Kárpátalja megyén halad keresztül, amelyet behálózzák közös történelmi gyökerek. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget gótika és veszi kezdetét a fa templomok földje és az ortodoxia. A viharos történelmű Kárpátalján viharos múltja volt a templomoknak is. Sokuk elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett. Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózatuk maradt fent, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük épített fa harangtoronyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szőszékek. Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magát a hódító hadakait, az idegen kultúrákat. Így maradhattak fent páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok, amelyek ékszerdobozai ennek a vidéknek.

The Route of Medieval Churches is the name of the thematic route designed with the intention of thoroughly familiarising interested tourists with a unique religious and cultural heritage in the Carpathian Basin. This thematic route was created with the purpose of presenting the medieval ecclesiastical heritage of three geographical units, which formed a historical region in the past: Northeast Hungary, Kárpátalja (Subcarpathia) and the northern area of the region called Partium. The route crosses Szabolcs-Szatmár-Bereg county on Hungarian territory, Szatmár/Satu Mare county in Romania and Transcarpathia (Zakarpatska oblast') in Ukraine. A web of common historical roots ties together these three administrative units.

The medieval churches in Kárpátalja (Subcarpathia) represent the eastern frontier of Western Christianity, this is the region where Gothic architecture meets the wooden churches characteristic to the Greek Orthodox denomination. The region itself had a tumultuous history and the past of its churches constitutes no exception with regard to this observation. Many of them had been destroyed during the Mongol Invasion of Europe, the remaining ones were seized one after another by the Calvinists as the Reformation gained ground, a large number burned down during the freedom fights of Early modern history and, in Soviet times, churches were often transformed into museums for atheists. We live now in peaceful times, in a calm period of history - hence, churches became tourists' attractions.

Szabolcs-Szatmár-Bereg county is one of the richest areas in Hungary in what concerns medieval churches. A unique network of medieval churches has been preserved here. The small churches, the wooden belfries standing next to them, the medieval frescoes which still exist in so many places, the painted galleries, the richly decorated coffered ceilings and the carved pulpits evoke the unique atmosphere characteristic to the ecclesiastical heritage of the historical Szatmár and Bereg counties. Unfortunately, the major part of the medieval churches on the Great Hungarian Plain (Alföld) have been devastated by the Ottoman Turks. Nonetheless, the waterways and lakes surrounding this region kept conquering armies and foreign cultures away. In this manner, these tiny medieval churches, real jewels of this area, could have been preserved together with their unparalleled richness and beauty.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

Unter dem Titel **Straße mittelalterlicher Kirchen** wurden eine thematische Tour zusammengestellt, die das einzigartige religiöse und kulturelle Erbe des Karpatenbeckens umfassend vorstellen möchte. Diese thematische Tour führt durch die einst eine zusammenhängende historische Region bildenden Gegenden von Nordostungarn, Transkarpatien sowie den nördlichen Teil von Partium und macht an den schönsten, sakralen Bauten aus dem Mittelalter halt. Die Tour verläuft durch das ungarische Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg, den rumänischen Kreis Satu Mare und das ukrainische Transkarpatien, ein Landstrich, der durch gemeinsame historische Wurzeln verbunden ist.

Die mittelalterlichen Kirchen von Transkarpatien bedeuten die östliche Grenzlinie des westlich geprägten Christentums, wo die Gotik endet und das Gebiet der Holzkirchen und des orthodoxen Christentums beginnt. In Transkarpatien mit seiner turbulenten Geschichte blieben auch die Kirchen nicht von den Turbulenzen verschont. Viele von ihnen wurden nach dem Tatarensturm zerstört, eine ganze Reihe wurde mit der Ausbreitung der Reformation in protestantische Kirchen umgewandelt, zahlreiche Kirchen brannten in den Freiheitskämpfen der frühen Neuzeit nieder, zu Zeiten der Sowjetmacht wurden mehrere Gotteshäuser als atheistische Museen genutzt. Heute beruhigten sich die Zeiten und das sakrale Erbe wurde zur Touristenattraktion.

Das Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg ist eine der an mittelalterlichen Kirchen reichsten Gegenden in Ungarn, die frühen Kirchen blieben hier in einem so dichten Netz erhalten, das einzigartig ist. Die kleinen Kirchen, die daneben gebauten Glockentürme aus Holz, die vielfach sichtbaren mittelalterlichen Fresken, die bemalten Emporen, die geschmückten Kassettendecken, die geschnitzten Kanzeln beschwören die einzigartige Atmosphäre des mittelalterlichen sakralen Erbes von Szatmár und Bereg herauf. Das von Gewässern umgebene Gebiet hielt die Truppen auf ihren Eroberungszügen und auch fremde Kulturen fern, deshalb konnten die kleinen mittelalterlichen Kirchen in ihrem einzigartigen Reichtum und in ihrer Schönheit erhalten bleiben, die architektonische Kleinodien dieser Gegend sind.

Розташоване на лівому березі ріки Тиси Вишково було в свій час одним з п'яти вільних королівських міст Марамороського комітату, яке в XIV столітті почало відігравати провідну роль на даній території. На горі, що височила над містом навіть було зведено замок. Однак після зміцнення Хуста як силового осередку, Вишково поступово втрачає своє значення. Церква, що стоїть на невеликому пагорбі у північній частині нинішнього селища, здебільшого зберегла свій середньовічний вигляд. Її стіни викладені з колотого каменю, а оздоблюючі елементи виготовлені з тесаного каменю. До нави прямокутної форми з плоским перекриттям зі східного боку прибудована продовгувата апсида, що завершується п'ятьма гранями восьмигранника.

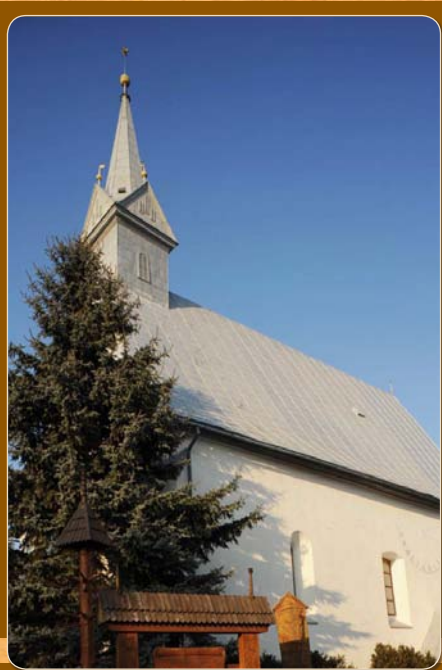
Головною оздобою західного фасаду нави є портал із стрілочастим завершенням та щедро прикрашеним різьбою кам'яним обрамленням. Посередині північного фасаду нави розташований ще один портал, значно менший за розмірами, однак схожий за формою профілю обрамлення до західного порталу. На південній та північній стінах нефу прорізано по три віконних отвори, а простір апсиди освітлюється середньовічними вікнами. Сьогодні церкву оточують кам'яні мури, за якими розкинувся густо-зелений сад, розміри якого дивують око тільки після проникнення на його територію. Ширина нефу розміром в 11 метрів схилає до думки, що в добу середньовіччя неф навряд чи міг мати склепінчасте перекриття. Він і сьогодні перекритий плоскою стелею, зведеною ще в 1789 році.

Дводільна апсида з плоским перекриттям відмежована від нефу триумфальною аркою, яка має стрілочасте завершення. На північній стіні апсиди виявлено замуrowаний вхід до ризниці. Колишній настінний розпис церкви викликає неабиякий інтерес з декількох причин. З описів, підготовлених дослідниками, нам відомі композиції «Вознесіння Господнього» і «Гріхопадіння», виконані в 1741 році, коли церква належала послідовникам реформатської віри.

Дата спорудження церкви скоріш за все може співвідноситися з початком XIV століття. За своїми розмірами вишківська церква є найбільшою серед храмів тих поселень, що отримали в 1329 році статус вільних королівських міст. Характерним для тих часів є також орнаментальне оздоблення з рослинним мотивом на стовпах вівтарного завершення. Аналогічний мотив зустрічається на вівтарному завершенні тячівської церкви. Художньо-архітектурна цінність церковної споруди зростає завдяки сенсаційній знахідці Йозефа Лангі, який під час досліджень в листопаді 2012 виявив фрагменти фрескового розпису. Стіни

апсиди покриті виконаними у відмінній техніці фреско композиціями на тему «Тайна вечеря», «Зрада Спасителя в Гетсиманському саду» та «Святі мучениці». Продовження дослідницьких та реставраційних робіт може посприяти перетворенню вишківської реформатської церкви на один з найбільш привабливих об'єктів релігійного туризму.

VISK

Református templom

H

Tisza bal partján fekvő Visk az öt máramarosi koronaváros egyike, a XIV. században pedig ezek legjelentősebbike volt, a település fölötti hegyen vár is épült. Később, Huszt megerősödésével, Visk jelentősége csökkent. A templom a mai település északi részén, egy kisebb kiemelkedésen áll, és nagyrészt középkori állapotában maradt fenn. Falait törtekőből rakták, szerkezetei faragott kőből készültek. A téglalap alakú, síkfedésű hajóhoz keletről nyújtott, a nyolcszög öt oldalával záródó szentély épült.

A hajó nyugati homlokzatának díszé a főkapu, csúcsíves záradékkal, gazdagon tagolt kőkerettel. A hajó északi falának közepén egy jóval kisebb méretű, de a profilját tekintve a nyugati bejáratot ismétlő kapu látható. A hajó déli és északi homlokzatát három-három ablak bontja meg. A szentély falát középkori ablakok törik át. A templomot kőfal és azon belül gazdag növényzettel rendelkező kert veszi körül, melynek jelentősebb mérete csak abba belépve mutatkozik meg. A hajó fesztávja 11 méter, valószínűleg nem volt boltozva a középkorban, ma síkmennyezet fedi, amely 1789-ből származik.

A diadalív csúcsívvel záródik, a szentély kétszakaszos, ma sík fedésű. Északi falán elfalazott sekrestyeajtó látható. A templom egykori festése több szempontból is különleges. Leírásokból ismerjük a valószínűleg 1741-ből származó, tehát református kori díszítést, amely talán Jézus mennybemenetelét és a Bűnbeesést ábrázolja. A templom felépülését az 1300 utáni időkre tehetjük, méretei az 1329-ben kiváltságokat kapó koronavárosok egyházai közül a legnagyobbak. A szentélyzáradék faloszlopainak növényi díszé is e korhoz kapcsolódik, ezt a motívumot ismétli a técsői templom szentélyének fejezete.

A templom jelentőségét tovább fokozza az a szenzációs freskóelet, amely Lángi József 2012. novemberi kutatásai során került felszínre. A kiemelkedő minőségű, az Utolsó vacsorát, a Gecsemáné kerti árulást és a vértanú női szenteket ábrázoló freskók feltárt részei a szentélyt díszítik. A kutatás és a restaurálás folytatása kiemelt turisztikai célponttá teheti Visk református templomát.

VYSHKOVE

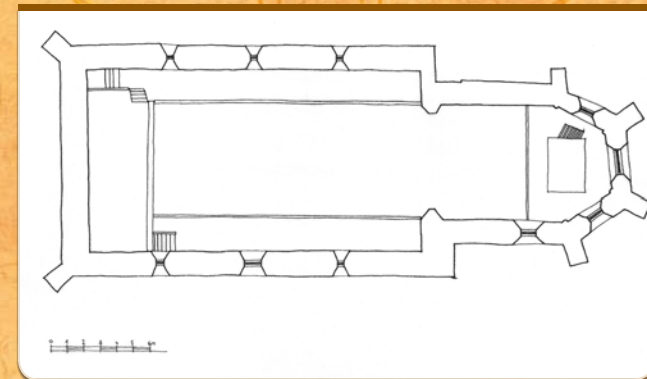
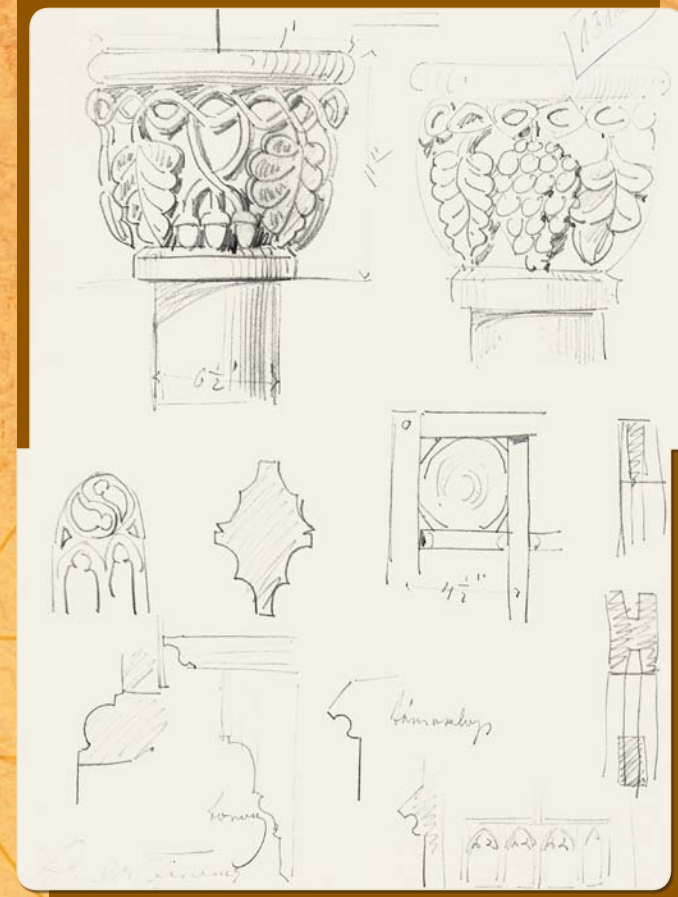
The Calvinist Church

Vyshkove, situated on the left banks of the river Tisza, was one of the five royal free-towns in the historical Máramaros county, which belonged to the Crown. In the 14th century, it was one of the most important of these five settlements and, in consequence, a fortress was built on the hill overlooking the town. Later, as Khust became more and more important, Vyshkove started playing a less significant role. The church is located on a slightly higher ground, in the northern part of the present settlement. It has been preserved largely in its medieval state. Its walls were built of broken stone and its architectural elements of carved stone. Its nave has a rectangular base, a flat ceiling and is connected to a sanctuary enclosed by five sides of an octagon. The main portal of the church spanned by a lancet arch and encased by a frame consisting of various decorated elements, embellishes the nave's western frontispiece. On the northern side, one can see an architecturally identical, but far smaller gate.

There are three windows on both the southern and the northern frontispiece of the nave. Furthermore, medieval windows still divide the walls of the sanctuary. A stone-wall and a garden with luxurious vegetation surround the church. Visitors can properly gauge the size of the garden only after entering it. The nave is 11 metres wide and it probably never had a vaulted ceiling. Its present flat ceiling was made in 1789.

The chancel arch is a lancet arch and the sanctuary had previously a double-cell vaulted ceiling. Today, its ceiling is flat. The entrance to the sacristy was on its northern side, but it has been walled-up. The previous paintings of the church were special for a number of reasons. Various accounts describe the decorations stemming probably from 1741 – that is, from times when Calvinists were using the church already. These decorations represent arguably *The Ascension of Jesus* and *The Fall of Man*.

The church was probably built in the 14th century. It is larger than the churches built in the other royal free-towns, which were granted privileges in 1329. The plant-like motifs on the columns embedded in the walls enclosing the sanctuary stem from this period, too, and are repeated on the canopies in the sanctuary of the church in Técső/Tiachiv. A sensational discovery of frescoes, made during his explorations by József Lángi in November 2012, increases the importance of this church even more. Uncovered parts of very sophisticated frescoes representing *The Last Supper*, *The Betrayal in the Garden of Gethsemane* and female saints, who were killed as martyrs, decorate the sanctuary. Research and restoration might transform the Calvinist Church in Vyshkove into a tourist attraction.

WYSCHKOWO

Reformierte Kirche

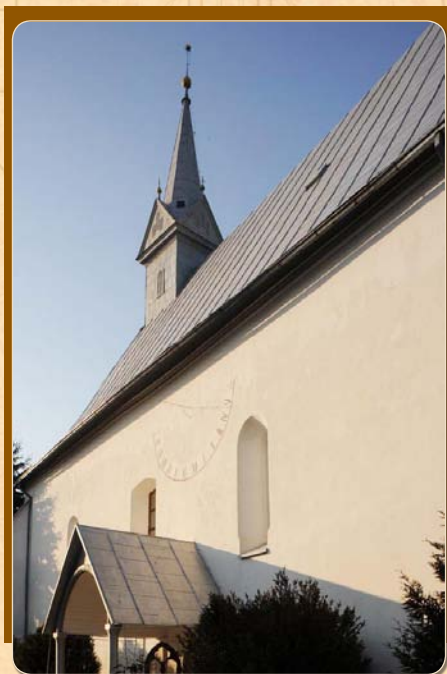
Das am linken Ufer der Theiß gelegene Visk ist eine der Máramaroser Krönungsstädte, im 14. Jahrhundert war sie die bedeutendste, auf dem Berg über der Gemeinde wurde auch eine Burg gebaut. Später sank mit dem Erstarken von Chust die Bedeutung von Wyschkowo. Die Kirche steht im nördlichen Teil der heutigen Gemeinde auf einer kleineren Erhebung und blieb zum großen Teil in ihrer mittelalterlichen Substanz erhalten. Ihre Mauern wurden aus Bruchsteinen errichtet, die konstruktiven Elemente bestehen aus behauenen Stein. Die Kirche hat eine rechteckige Grundform, zu dem Schiff mit flacher Decke wurde ein nach Osten gerichteter, mit fünf Seiten eines Oktaeders abschließender Chor gebaut.

Der Schmuck der Westfassade der Kirche ist das Hauptportal mit seinem Spitzbogen und seinem reich gegliederten Gewände. In der Mitte der Nordwand des Schiffs ist ein wesentlich kleineres, doch hinsichtlich seines Profils den Westeingang nachahmendes Tor zu finden. Die südliche und nördliche Fassade des Kirchenschiffs gliedern jeweils drei Fenster. In der Wand des Chors befinden sich mittelalterliche Fenster.

Die Kirche ist von einer Steinmauer umgeben und darin befindet sich der Garten mit reicher Bepflanzung, dessen große Ausdehnung sich erst beim Eintritt zeigt. Die Spannweite des Kirchenschiffs beträgt 11 Meter, wahrscheinlich war sie im Mittelalter nicht gewölbt, heute überspannt sie eine flache Decke, die aus dem Jahr 1789 stammt.

Der Chorbogen schließt mit einem Spitzbogen ab, der Chor ist in zwei Abschnitte gegliedert und hat heute eine flache Decke. An der Nordwand ist die zugemauerte Tür der Sakristei sichtbar. Die einstige Bemalung der Kirche ist unter verschiedenen Gesichtspunkten hervorzuheben. Aus Beschreibungen kennen wir den wahrscheinlich aus dem Jahr 1741, demnach aus der Zeit der reformierten Kirche stammenden Schmuck, der Jesu Himmelfahrt und den Sündenfall darstellt. Es wird angenommen, dass die Kirche in der Zeit nach 1300 errichtet wurde, sie hat unter den Kirchen der nach 1329 die Privilegien erhaltenden Krönungsstädte die größten Abmessungen. Der florale Schmuck der Wandsäulen des Chorschlusses ist auch mit dieser Zeit verbunden, dieses Motiv wiederholt der Abschluss der Chors der Kirche von Tyachiv. Die Bedeutung der Kirche steigern die sensationellen Fresken, die bei den Nachforschungen von József Lángi im November 2012 freigelegt wurde. Die den Chorraum schmückenden freigelegten Teile der Fresken stellen in ausgezeichneter Qualität das letzte Abendmahl, den Verrat im Garten Gethsemane und die weiblichen Heiligen der Blutzugsenschaft dar. Die Fortsetzung der Forschung und der Restaurierung kann die Reformierte Kirche von Visk zu einer besonderen touristischen Attraktion machen

* A broszura Papp Szilárd, Lángi József, leírása alapján készült

Партнерство без кордонів

Це видання було підготовлено за сприянням Європейського Союзу. Зміст публікації є предметом відповідальності Неприбуткового ТзОВ «Агентство територіального розвитку та екологічного господарювання області Сабольч-Сатмар-Берег» та Закарпатської обласної ради, і жодним чином не може розглядатися як відображення точки зору Європейського Союзу.

Проект під назвою „Tourist route to the common religious and cultural heritages” здійснюється (вався) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net), і співфінансується Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України і прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини в екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб.

Європейський Союз складається з 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Разом, за 50 років розширення, вони створили зону стабільності, демократії та сталого розвитку, зберігши культурні відмінності, виявляючи толерантність і гарантуючи свободу особистості. Європейський союз готовий розділяти свої досягнення та цінності з країнами і народами за межами його кордонів. Європейська Комісія є виконавчим органом ЄС.

Програму прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна буде реалізовано протягом 2007-2013 рр. на зовнішніх кордонах цільових країн-членів ЄС та України. Європейський інструмент сусідства та партнерства підтримує транскордонну співпрацю на зовнішніх кордонах ЄС. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини у екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб. Спільним Органом Управління Програми є Національне агентство розвитку Угорщини. Веб-сайт Програми www.huskroua-cbc.net

Програма фінансована з фондів
Європейського Союзу

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП
Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна